

Narkotikan drabbar

Enligt FN nyttjar nästan var tionde afghan narkotika regelbundet, men det finns bara 3880 platser i hela Afghanistan för avvänjning. Den enda statliga avvänjningskliniken i Mazar-e-Sharif täcker en procent av det lokala behovet. Chefen Mohammad Dawood Arteb förutspår en annalkande katastrof.

TEXT ERIK HALKJAER

Tjugo minuter efter att han gick av planet tog Ahmed en sil. Heroinet for genom ådrorna och minnet av det misslyckade försöket att ta sig till Norge försvann med ruset.

Planen hade varit att ta sig till sin före detta fru och tre barn i Arendal i Norge. De hade kommit dit som en familj 2007. Sex år senare dömdes Ahmed för grov misshandel. Han fick ett år i fängelse i Stavanger. Sedan utvisades han.

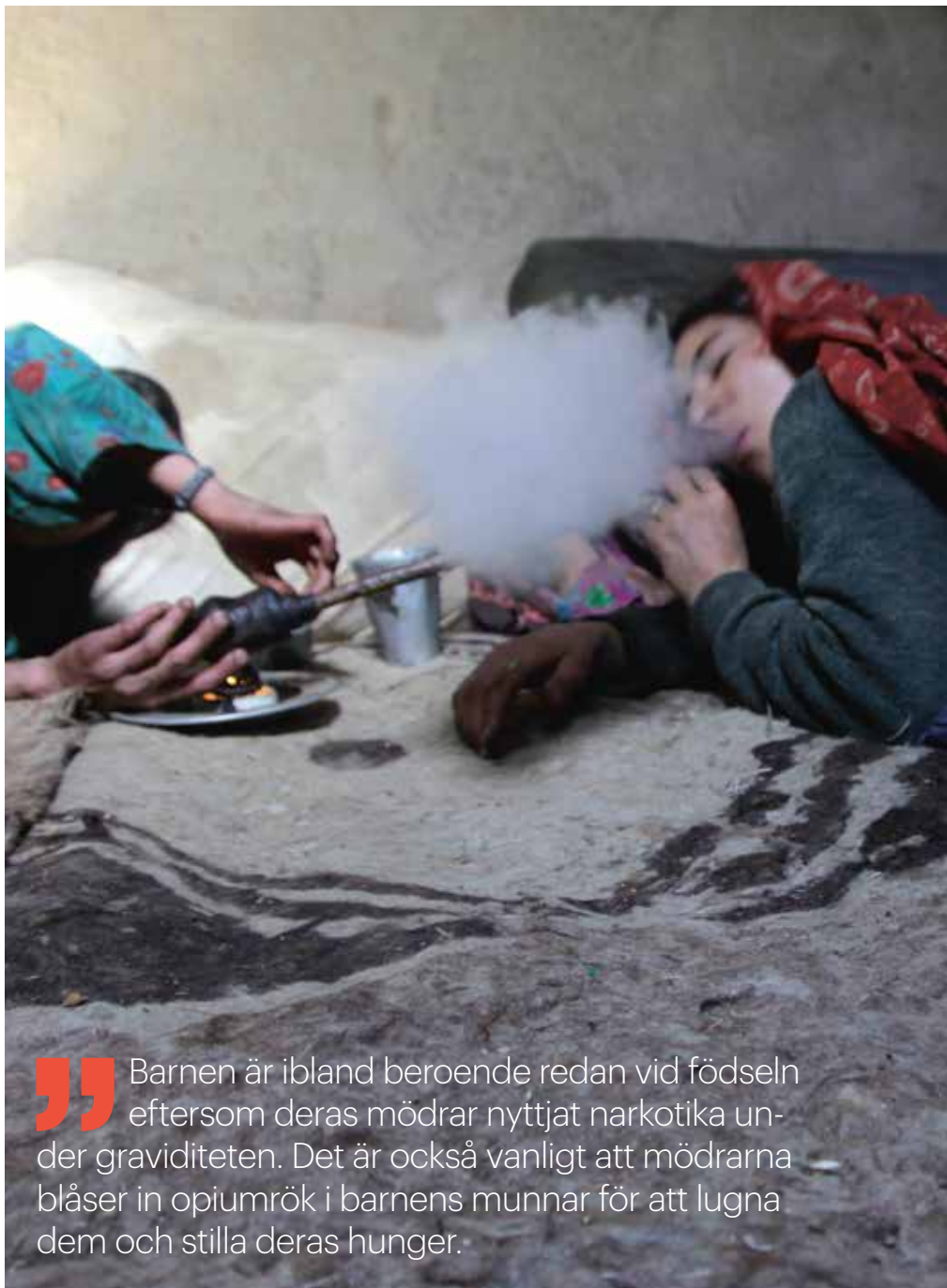
– Jag skilde mig från min fru. Hon ville inte se mig igen. Innan jag flög tillbaka till Kabul fick jag bo en natt på lyxhotell vid flygplatsen. I Kabul visste jag inte vad jag skulle göra. Det enda jag ville var att få ihop pengar så att jag kunde bidra till barnen och resa tillbaka till Norge, säger Ahmed.

Det är en varm höstdag i centrala Mazar-e-Sharif. Ahmed sitter i skuggan av några buskar framför entrén till Mazar-e-Sharifs enda statliga behandlingshem för narkotikaberoende. Här lever 100 män som i 45–90 dagar försöker vänja sig av med sitt narkotikaberoende.

Ahmeds historia är inte olik många andra afghaners som migrerat till Europa de senaste åren. Som barn flydde han med sin familj från Afghanistan till Iran. Där träffade han sin fru. De fick barn. För tio år sedan beslutade de sig för att ta sig till Europa. De hamnade i Norge.

EFTER UTVISNINGEN kom Ahmed till ett land som han inte kände. Han hade ingen familj att ta kontakt med.

– Jag fick bo tre veckor i ett härbärge för

”Barnen är ibland beroende redan vid födseln eftersom deras mödrar nyttjat narkotika under graviditeten. Det är också vanligt att mödrarna blåser in opiumrök i barnens munnar för att lugna dem och stilla deras hunger.

återvändande. Det var okej, men Kabul var kallt och det fanns inget för mig. I stället tog jag mig till Mazar-e-Sharif. Jag växte upp i Balkh. För att inte tänka så mycket på min familj och min situation började jag röka opium. Det skingrade oron. Sen reste jag till Turkiet, säger Ahmed.

Från Turkiet ville Ahmed ta sig vidare till Norge igen. För att ha råd med sitt eget missbruk och få ihop pengar till resan började han sälja heroin. Snart var han själv beroende.

– Opiumet slutade verka. Jag behövde tyngre grejer. Jag sov mycket utomhus. En

snart hela landet

Kvinnor i den avlägsna bergsbyn Sarab i Badakhshanprovinsen röker opium. Badakhshan är ett av de områden där opiumodlingen ökat kraftigt de senaste tre åren.

FOTO: JULIE JACOBSEN/AP/TT

på avvänjningsklinik, mot ett löfte om mer regelbundna jobb om han slutade med droger.

– För 20 år sedan talade man inte om narkotikaberoende i Afghanistan. När vi öppnade den här kliniken för tio år sedan var det den första i hela provinsen Balkh. Det fanns på andra platser, som i Kabul, men antalet sängplatser var få. Vi började med 15 platser. I dag finns ytterligare två kliniker här i Mazar-e-Sharif, som drivs av två enskilda organisationer. De riktar sig främst till kvinnor, tonåringar och barn, säger Mohammad Dawood Arteb, som är chef för den enda statliga avvänjningskliniken i Mazar-e-Sharif och provinsen Balkh.

I DAG FINNS totalt 220 platser för narkotikaavvänjning i hela Balkh. Det var inte lätt för Ahmed att få plats, men kön är inte heller lång. Stigmatiseringen och okunskapen kring narkotikaberoende är vida utbredd, enligt Mohammad Dawood Arteb.

– Jag skulle gissa att vi kanske täcker en procent av behovet i Balkh. Det finns på vilken dag på året som helst minst 3 000 personer bara i Mazar-e-Sharif som är i behov av avvänjning och det blir allt fler, säger Mohammad Dawood Arteb.

Mohammad Dawood Arteb

I en enkät utförd av FN:s kontor för narkotikakontroll och förebyggande av brott, UNODC, år 2012 angav 1 500 personer i Mazar-e-Sharif att de nyttjade narkotika dagligen. Ytterligare 80 000–100 000 personer i staden sa att de nyttjade droger vid olika tillfällen. Mohammed Dawood Arteb menar att mörkertalet är enormt och att användandet av narkotika sedan 2012 dessutom ökat dramatiskt.

Såväl den statliga avvänjningskliniken som de två enskilda organisationer som driver varsin klinik i Mazar-e-Sharif arbetar med uppsökande metoder. Varje vecka söker utbildade sjuksköterskor upp personer som lever på gatan och informerar dem om narkotika och avvänjning.

Mohammed Dawood Arteb räknar med att ungefär 85 procent av dem som använder narkotika regelbundet i provinsen Balkh är män, en tiondel är kvinnor och fem procent barn. Barnen är ibland beroende redan vid födseln eftersom deras

dag greps jag av turkisk polis och skickades tillbaka till Afghanistan, säger Ahmed.

För att skingra ångesten använde Ahmed pengarna från Internationella migrationsorganisationen IOM och köpte heroin så fort han steg av planet. Han återvände till Mazar-e-Sharif där han levde på gatan i

mer än tre år och tog de jobb han erbjöds, som daglönearbetare.

Förra året hade Ahmed till slut lyckats skaffa sig en kontakt som erbjöd honom olika chaufförjobb med små lastbilstransporter. Det var uppdragsgivaren som lyckades övertala Ahmed att lägga in sig

»» mödrar nyttjat narkotika under graviditeten. Det är också vanligt att mödrarna bläser in opiumrök i barnens munnar för att lugna dem och stilla deras hunger.

– Bland männen finns flera orsaker till narkotikaberoende, som fattigdom, arbetslöshet och ökad migration. Dessa människor har sällan tillgång till någon social service och droger blir ett sätt att tillfälligt dämpa hunger och effekter av sjukdomar och att fly från vardagen. En relativt ny orsak är att nyttja droger för att jobba mer, kanske klara av flera arbeten för att kunna försörja familjen, säger Mohammed Dawood Ardeb.

Inte långt från den statliga avvänjningskliniken för män har organisationen Social Service for Afghan Women Organisation (SSAWO) sin mottagning för avvänjning för kvinnor och barn. Tidigare togs kvinnorna och barnen emot på den statliga kliniken, men med hjälp av SSAWO har de nu ett eget center.

På garageuppfarten bakom porten mot gatan sitter 14 barn på plaststolar och lyssnar på en av centrets vårdare. Barnens mammor, 52 kvinnor, sitter en bit bort och pratar med en annan vårdare. Ett spädbarn skriker i en ung kvinnans famn.

CHEF FÖR SSAWO:s center i Mazar-e-Sharif är Mohammad Dawood Ardeb's fru, Wazhma Rentab. De är båda två utbildade läkare, som valt att jobba med avvänjning.

– De kvinnor som kommer till oss är ofta fattiga. De kommer från fattiga förhållanden och många lever på gatan. De har ingen tillgång till sjukvård och röker opium

Wazhma Rentab.

för att minska hungern och ta sig igenom sjukdomstillstånd. Det är inte ovanligt att deras män tvingar dem att väva mattor som familjen kan sälja. Männen själva har inget arbete, utan sår grödor. Kvinnorna får sedan skörda samtidigt som de ska väva mattor, ta hand om barnen, hämta vatten och laga mat. Då blir opium ett sätt att hantera stressen. När barnen skriker får de också rökopium för att lugna ner sig, säger Wazhma Rentab.

På en säng i en av sovsalarna på centrets övervåning sitter Parigul och Bahar. Pariguls man är inlagd på kliniken för män. Deras tre barn är med Parigul på SSAWO:s klinik. Det var den äldsta dottern, Shekiba, 11 år, som knackade på centrets dörr en vecka efter att en av SSAWO:s sjuksköterskor träffat familjen

” Vi har förlorat allt. Min mans familj har sagt att de kan hjälpa oss om vi slutar med droger. Jag hoppas kunna få mitt liv tillbaka.

Parigul

på den begravningsplats där de bodde. Bahara, som bara är 17 år, levde också med familjen och följde med till centret.

– Bahar var här med sin familj för två år sedan. De gick alla igenom vårt avvänjningsprogram, men nu är hon tillbaka. Hon säger att föräldarna återigen är beroende och att det är familjens son på 13 år som försörjer dem allihop, säger Wazhma Rentab.

Själv säger Bahar att hon helst vill återvända hem, men förra gången tvingade hennes äldre syster henne att börja röka opium igen. Enligt Bahar var storsystemen avundsjuk på sin lillasyster, som lyckats vänja sig av med drogerna.

Parigul vaggas sin yngsta dotter på tre månader i famnen. Hon berättar att hon

kommer från provinsen Jowzjan och att det var hennes man som introducerade henne till opium. Hon provade och kunde sen inte sluta.

– Jag var rädd för att förlora min man och förstod inte konsekvenserna av att använda drogen. När jag fött barn ville jag verkligen sluta, men kunde inte. I stället blev jag utslängd från sjukhuset eftersom de andra mammorna sa att jag och mitt barn var en fara för dem, säger Parigul.

PARIGUL OCH hennes man levde i Iran fram till för åtta år sedan. Enligt Parigul började hennes man röka opium där. När de fick höra att mannens bror, som levde i Afghanistan, var sjuk, återvände de hem.

Mohammad
Dawood Arteb.

FOTO: ERIK HALKJAER

Sjuksköterskan Aisha och vårdaren Reza möter allt fler narkotikaberoende i sina arbeten på Mazar-e-Sharifs avvänjningskliniker.

Väl hemma började även Parigul röka opium och släkten ville snart inte veta av familjen.

– När vi satt på begravningsplatsen tänkte jag ofta på vad som hänt. Vi har förlorat allt. Min mans familj har sagt att de kan hjälpa oss om vi slutar med droger. Jag har också två andra, äldre barn som lever i Faryab. Jag har inte sett dem på ett år. Jag hoppas kunna få mitt liv tillbaka, säger Parigul.

Enligt Mohammed Dawood Arteb och Wahzma Rentab talar oddsen emot Parigul. De uppskattar att något fler än hälften av dem som lyckats vänja sig av med sitt missbruk får återfall.

– Jag vet faktiskt inte om jag klarar av att hålla mig borta från drogerna när jag

kommer ut igen, säger Ahmed krasst på kliniken för män.

Det är inte bara Mohammed Dawood Arteb som ser ett ökat behov av att minska användandet av narkotika i Afghanistan. Han har stöd i regeringen, som vill öka antalet kliniker för avvänjning, men också minska bruket av tobak, hasch och vattenpipor på restauranger och offentliga platser.

ENLIGT EN UNDERSÖKNING av det afghanska hälsovårdsdepartementet finns det bara 3 880 platser totalt i hela landet för att ta emot personer för narkotikaavvänjning. I Kabul görs nu en tidigare militärbas om till en stor avvänjningsklinik med 1 500 platser. En stor del av arbetet med att öka kun-

skapen om narkotika och erbjuda avvänjning betalas av bistånd från USA, som också finansierar stora delar av de militära och polisiära insatserna för att minska odlingen av opiumvallmon, som ligger till grund för opiumproduktionen.

– Med det räcker inte. Vi når knappt utanför de stora städerna och vi skulle behöva ett mycket mer långsiktigt och hållbart stöd från utlandet för att verkligen kunna angripa det här problemet. Om vi inget gör ser jag snart en katastrofsituation. Narkotikaberoendet är som en tsunami som är på väg att slå in över Afghanistan, säger Mohammed Dawood Arteb. ●

INTERVJUERNAS MED PARIGUL OCH BAHARA GJORDES AV SAKS ANNA EK OCH CARLA DA COSTA BENGTTSSON